

Justitieutskottets betänkande 2022/23:JuU15

Unga lagöverträdare

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkanden om unga lagöverträdare, bl.a. med hänvisning till pågående utrednings- och beredningsarbete.

I betänkandet finns totalt nio reservationer (S, SD, V, C).

Behandlade förslag

14 yrkanden från allmänna motionstiden 2022/23.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Utskottets överväganden	6
Brottsförebyggande arbete	6
Straffmätning	21
Påföljder	23
Reservationer	35
1. Ansvarsfördelning för brottsförebyggande åtgärder, punkt 1 (C)	35
2. Nationell hjälplinje, punkt 2 (C)	35
3. Sociala insatsgrupper, punkt 3 (V)	36
4. Åtgärdsplan för pojkar och män, punkt 4 (V)	37
5. Samordnade insatser, punkt 5 (S)	37
6. Straffrabatten för unga myndiga, punkt 6 (C)	38
7. Ungdomsövervakning, punkt 8 (SD)	38
8. Organisatoriskt ansvar för sluten ungdomsvård, punkt 9 (C)	39
9. Maximitid för sluten ungdomsvård, punkt 10 (S)	40
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	41
Motioner från allmänna motionstiden 2022/23	41

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Brottsförebyggande arbete

1. Ansvarsfördelning för brottsförebyggande åtgärder

Riksdagen avslår motion

2022/23:863 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 11.

Reservation 1 (C)

2. Nationell hjälplinje

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:883 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 32 och

2022/23:1673 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 77.

Reservation 2 (C)

3. Sociala insatsgrupper

Riksdagen avslår motion

2022/23:1217 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 7.

Reservation 3 (V)

4. Åtgärdsplan för pojkar och män

Riksdagen avslår motion

2022/23:1217 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 24.

Reservation 4 (V)

5. Samordnade insatser

Riksdagen avslår motion

2022/23:2128 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 20.

Reservation 5 (S)

Straffmätning

6. Straffrabatten för unga myndiga

Riksdagen avslår motion

2022/23:863 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 3.

Reservation 6 (C)

7. Sänkt straffmyndighetsålder

Riksdagen avslår motion

2022/23:2119 av Boriana Åberg (M).

*Påföljder***8. Ungdomsövervakning**

Riksdagen avslår motion

2022/23:951 av Richard Jomshof m.fl. (SD) yrkandena 2–4.

*Reservation 7 (SD)***9. Organisatoriskt ansvar för sluten ungdomsvård**

Riksdagen avslår motion

2022/23:863 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 29.

*Reservation 8 (C)***10. Maximitid för sluten ungdomsvård**

Riksdagen avslår motion

2022/23:2139 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S) yrkande 46.

*Reservation 9 (S)***11. Utbildning som del av påföljd**

Riksdagen avslår motion

2022/23:581 av Helena Storckenfeldt (M).

Stockholm den 13 april 2023

På justitieutskottets vägnar

Ardalan Shekarabi

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Ardalan Shekarabi (S), Louise Meijer (M), Petter Löberg (S), Mikael Damsgaard (M), Anna Wallentheim (S), Katja Nyberg (SD), Charlotte Nordström (M), Gudrun Nordborg (V), Ulrika Liljeberg (C), Pontus Andersson (SD), Juno Blom (L), Mats Arkhem (SD), Sanna Backeskog (S), Fredrik Kärrholm (M), Lars Isacson (S), Ingemar Kihlström (KD) och Malte Roos (MP).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet 14 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2022/23. Motionsyrkandena rör unga lagöverträdare och tar upp frågor som brottsförebyggande arbete, straffmätning och påföljder. Yrkandena finns i bilaga 1.

Utskottets överväganden

Brottsförebyggande arbete

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. ansvarsfördelning för brottsförebyggande åtgärder, nationell hjälplinje, sociala insatsgrupper och insatser för att stoppa nyrekryteringen.

Jämför reservation 1 (C), 2 (C), 3 (V), 4 (V) och 5 (S).

Motionerna

Ansvarsfördelning för brottsförebyggande åtgärder

I kommittémotion 2022/23:863 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 11 begärs en översyn av statens och kommunernas brottsförebyggande insatser och uppgifter. Enligt motionärerna finns det uppgifter som i dag ligger på kommunerna som kan behöva överföras till staten. Detta gäller inte minst ungdomar som på grund av eget beteende är föremål för återkommande omhändertaganden och ännu inte straffmyndiga barn som uppvisar ett grovt kriminellt beteende.

Nationell hjälplinje

I partimotion 2022/23:1673 av Annie Löf m.fl. (C) yrkande 77 begärs ett tillkännagivande om att inrätta en särskild nationell hjälplinje för unga som lider av våldsproblematik. Enligt motionärerna finns det många unga som själva lider av sina våldsamma beteenden, men som har svårt att ta sig ur negativa beteendemönster och som därmed behöver hjälp. Motsvarande yrkande finns i kommittémotion 2022/23:883 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 32.

Sociala insatsgrupper

Nooshi Dadgostar m.fl. (V) anför i partimotion 2022/23:1217 yrkande 7 att regeringen bör ta initiativ till att inrätta lokala sociala insatsgrupper i samtliga utsatta områden i syfte att öka tryggheten samt minska skjutningar, dödligt våld och gängkriminalitet. Motionärerna anser att regeringen behöver ta ett övergripande ansvar för att arbetet med sociala insatsgrupper ska spridas till samtliga utsatta områden i hela landet.

Åtgärdsplan för pojkar och män

I partimotion 2022/23:1217 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 24 begärs att en lämplig aktör ges i uppdrag att ta fram en åtgärdsplan för att förebygga

gängkriminalitet, våldsbejakande extremism och destruktiva mansnormer bland pojkar och unga män. Motionärerna vill se fler initiativ som arbetar våldsförebyggande med målgruppen pojkar och unga män.

Insatser för att stoppa nyrekryteringen

I kommittémotion 2022/23:2128 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 20 efterfrågas fler och tidiga samordnade insatser mellan skola, socialtjänst och polis för att stoppa nyrekryteringen till kriminella gäng. Enligt motionärerna finns det ett behov av ändrade sekretessregler för att underlätta samordningen av insatser i de fall där socialtjänst, skola och polis behöver samarbeta.

Bakgrund

Brottsförebyggande åtgärder

Tillsammans mot brott – ett nationellt brottsförebyggande program

Regeringen överlämnade i mars 2017 skrivelsen Tillsammans mot brott – ett nationellt brottsförebyggande program (skr. 2016/17:126) till riksdagen. I skrivelsen presenterade regeringen ett nationellt brottsförebyggande program som syftade till att skapa förutsättningar för ett strukturerat och långsiktigt brottsförebyggande arbete i hela samhället. Programmet skulle också bidra till att stimulera och entusiasmera fler berörda aktörer att vidta brottsförebyggande åtgärder och att utveckla samverkan, såväl på nationell som på regional och lokal nivå. När det gällde unga lagöverträdare skulle regeringen bl.a. verka för

- att föräldrar och andra vuxna som är betydelsefulla för barn och unga som är i riskzonen för att hamna i kriminalitet involveras och får stöd och hjälp inom ramen för de identifierade brottsförebyggande aktörernas arbete
- att sociala insatsgrupper eller motsvarande individuellt riktad samverkan utvecklas till stöd för unga som har begått brott
- att arbetet med att minska tillgången till alkohol och droger ges fortsatt hög prioritet
- att insatserna för att individer ska lämna kriminella eller extremistiska grupperingar utvecklas
- att det utvecklas fler insatser mot våldsutövare på nationell och lokal nivå
- att insatserna för att motverka återfall i brott utvecklas och förstärks.

Regeringen uppgav att ett ungdomsperspektiv alltid ska finnas med i planering, genomförande och uppföljning av brottsförebyggande insatser som rör unga. Det handlade om att ta beslut utifrån kunskap om ungas levnadsvillkor, om att betrakta ungdomar som en mångfald av individer och om att inkludera unga i beslutsprocessen.

Regeringen konstaterade också att situationen i socialt utsatta områden krävde särskild uppmärksamhet.

Redovisning av åtgärder i enlighet med målsättningen i programmet Tillsammans mot brott

I december 2020 överlämnade regeringen skrivelse 2020/21:63 till riksdagen. I skrivelsen redovisar regeringen de åtgärder som har vidtagits och beslutats i förhållande till de målsättningar för den brottsförebyggande arbetsprocessen och arbetets inriktning som beskrivs i programmet Tillsammans mot brott. När det gäller förstärkta insatser för barn och unga i riskzonen uppges att en rad åtgärder vidtagits för att stärka förutsättningarna för skyndsamma och samordnade insatser för barn och unga i riskzonen för att hamna i kriminalitet.

Regeringen uppger att det i augusti 2018 beslutades om en nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd (s. 24 f.). Strategins tyngdpunkt ligger på stöd som riktas till alla föräldrar men omfattar även riktat stöd till föräldrar vars barn tillhör en riskgrupp eller har akuta problem. Länsstyrelserna fick i uppdrag att under 2018–2021 stödja kommuner, regioner och andra föräldraskapsstödjande aktörer i att utveckla ett kunskapsbaserat, samordnat, långsiktigt och i huvudsak universellt stöd i föräldraskapet till föräldrar med barn upp till 18 år i respektive län. Under 2019 påbörjades också ett samarbete mellan länsstyrelserna för att ytterligare stärka strukturerna för regional samverkan inom olika sakområden och uppdrag på det sociala området, bl.a. föräldraskapsstödsarbetet. Vidare har Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) fått i uppdrag att på nationell nivå stödja genomförandet av strategin samt följa upp utvecklingen under perioden.

I skrivelsen uppger regeringen även att Socialstyrelsen har fått flera regeringsuppdrag som syftar till att utveckla socialtjänstens insatser för barn och unga som riskerar att utveckla ett kriminellt beteende. Under 2018–2019 hade myndigheten i uppdrag att främja kompetens- och kvalitetsutveckling inom den sociala barn- och ungdomsvården. Som en del av uppdraget färdigställde Socialstyrelsen våren 2020 ett omfattande stödpaket för socialtjänstens arbete med barn och unga som begår brott eller uppvisar annat normbrytande beteende. Uppdraget har förnyats för perioden 2020–2022 och kompletterats med ett uttalat brottsförebyggande fokus genom att utvidgas till att omfatta åtgärder för stärkt samverkan mellan socialtjänst, polis och andra relevanta aktörer i det brottsförebyggande arbetet. Uppdraget ska slutredovisas senast i mars 2023. Med anledning av uppdraget har Socialstyrelsen tagit initiativ till arbetsgrupper för strategisk och operativ samverkan med Polismyndigheten och Skolverket kring lokalt brottsförebyggande arbete. Med utgångspunkt i uppdraget arbetar Socialstyrelsen vidare med ett kunskapsstöd om insatser i öppen- och slutenvård för barn och unga med hög risk för fortsatt brottsligt eller annat normbrytande beteende samt en kartläggning av bästa tillgängliga kunskap om metoder inom socialt arbete, polis och skola för att motverka att barn och unga begår brott.

Vidare uppger regeringen att den har tillsatt en utredning om förbättrade åtgärder när barn misstänks för brott i syfte att stärka förutsättningarna för tidiga ingripanden och hindra en negativ spiral med fortsatt brottslighet (dir. 2019:103).

Regeringen uppger också att Skolverket och Socialstyrelsen i mars 2017 fick i uppdrag att genomföra ett treårigt utvecklingsarbete i syfte att stärka samverkan mellan elevhälsan, hälso- och sjukvården och socialtjänsten så att barn och unga får tidiga och samordnade insatser. Uppdraget har sedan, som en del av 34-punktsprogrammet, utvidgats. Bland annat inledde Socialstyrelsen och Polismyndigheten inom ramen för uppdraget under 2019 ett arbete för utvecklad samverkan kring brottsförebyggande insatser för barn och unga i socialt utsatta områden. I april 2019 arrangerade myndigheterna ett seminarium med fokus på hur samverkan kan stärkas och utvecklas när det gäller barn i åldern 11–14 år med ett normbrytande beteende, i syfte att kunna nå riskgruppen med skyndsamma och samordnade insatser.

Slutligen uppger regeringen att det, inom ramen för 34-punktsprogrammet, har aviserats åtgärder som syftar till att motverka rekrytering av barn och unga

Kommunernas ansvar för brottsförebyggande arbete

Den 22 december 2022 överlämnade regeringen en proposition till riksdagen med lagförslag om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete (prop. 2022/23:43). Lagen innebär att kommunerna ska bidra i samhällets brottsförebyggande arbete genom att utföra vissa närmare beskrivna uppgifter. Lagens syfte ska vara att säkerställa att kommunerna utifrån ett kunskapsbaserat underlag tar ställning till behovet av brottsförebyggande åtgärder och tar visst ansvar för samordningen av det brottsförebyggande arbetet inom kommunen.

Enligt förslaget ska kommunerna kartlägga brottsligheten och dess konsekvenser inom kommunens geografiska område, komplettera och analysera resultatet samt sammanställa detta i en lägesbild. Med lägesbilden som underlag ska kommunerna ta ställning till behovet av åtgärder för att förebygga brottslighet och formulera detta i en åtgärdsplan. Kommunerna ska minst vartannat år uppdatera lägesbilden och följa upp åtgärdsplanen.

Kommunerna ska vidare inom sitt geografiska område ansvara för samordningen av det brottsförebyggande arbetet genom att verka för att skriftliga överenskommelser om samverkan ingås med relevanta aktörer. Kommunerna ska också inom sitt geografiska område verka för att strategiska brottsförebyggande frågor hanteras i ett strategiskt råd. Kommunerna ska dessutom ha en samordningsfunktion för brottsförebyggande frågor.

Kommunstyrelsen ska, om kommunfullmäktige inte beslutar annat, ansvara för ledningen av kommunens brottsförebyggande arbete och för att rapportera till kommunfullmäktige om arbetet.

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2023. Kommunerna behöver dock inte besluta om en åtgärdsplan förrän den 1 juli 2024.

Utskottet ställde sig bakom regeringens förslag (bet. 2022/23:JuU9).

Brottsförebyggande rådets rapport om det brottsförebyggande arbetet i Sverige

I mars 2022 överlämnade Brottsförebyggande rådet (Brå) den sjätte rapporten om Sveriges brottsförebyggande arbete som de redovisar på uppdrag av regeringen (Det brottsförebyggande arbetet i Sverige – nuläge och utvecklingsbehov 2022). Rapporten beskriver hur det brottsförebyggande arbetet bedrivs lokalt, regionalt och nationellt samt de utvecklingsbehov som Brå identifierar. Syftet med rapporten är ge regeringen och andra beslutsfattare en övergripande bild av hur det brottsförebyggande arbetet i Sverige har utvecklats under de senaste åren, i relation till de målsättningar som beskrivs i det brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott.

I rapporten anger Brå att de åtgärder som vidtagits inom ramarna för de brottsförebyggande satsningarna under 2021 framför allt avsåg att stärka det förebyggande arbetet runt barn och unga som riskerar en kriminell livsstil. Många initiativ togs också för att stärka samhällets kontroll och tillsyn generellt (s. 7).

När det gäller det brottsförebyggande arbetet på nationell nivå för unga lyfter Brå bl.a. fram Socialstyrelsens roll som brottsförebyggare. Socialstyrelsen har tagit fram flera stöd till kommunernas förebyggande arbete, som kan laddas ner från webbplatsen Kunskapsguiden.se. Där finns bl.a. rekommendationer om insatser som socialtjänsten bör erbjuda barn i åldern 6–17 år med hög risk för fortsatt normbrytande beteenden. Inom ramen för 34-punktsprogrammet har Socialstyrelsen utrett frågor som rör ökade möjligheter för socialtjänsten att besluta om insatser till barn utan vårdnadshavarens samtycke, i rapporterna Öppna insatser utan samtycke, Rapport till regeringen uppdrag 0219/0472/FST, och Planering av barn utan vårdnadshavarens samtycke. Fördjupad analys av SOU 2018:17. Vidare har Socialstyrelsen fått i uppdrag att administrera och följa upp bidrag om 250 miljoner kronor för sociala insatser för barn och unga som bor i det som polisen definierar som utsatta områden (s. 15).

Brå uppmärksammar även förslaget till en ny socialtjänstlag, Hållbar socialtjänst – en ny socialtjänstlag, där det föreslås att socialtjänsten bl.a. ska kunna ge tidiga riktade insatser utan biståndsbedömning (SOU 2020:47). Enligt Brå kan detta komma att bli ett viktigt instrument för att nå barn och unga (och deras föräldrar) i områden där tilliten till det offentliga är lägre än i det övriga samhället (s. 14).

Trygghetsberedningen

Under våren 2020 tillsatte regeringen en parlamentarisk trygghetsberedning, biträdd av sakkunniga och experter, vars uppdrag är att bistå regeringen med underlag till utformningen av en kunskapsbaserad och brett förankrad kriminalpolitik. I uppdraget ingår bl.a. att analysera och bedöma vilken förmåga som finns hos rättsväsendet och andra berörda aktörer för att möta de viktigaste kriminalpolitiska utmaningarna på såväl det brottsförebyggande

som det brottsbekämpande området. Uppdraget sträcker sig över perioden 2020–2024 och redovisas årligen 2021–2023 samt slutredovisas i oktober 2024.

I december 2022 redovisade Trygghetsberedningen sitt andra delbetänkande Vägar till ett tryggare samhälle – kraftsamling för barn och unga, som fokuserar på två områden kopplade till de kriminalpolitiska utmaningar som beredningen anser särskilt angelägna och som hör samman med att förebygga barns och ungas utsatthet för och delaktighet i brott (SOU 2022:67). Dessa områden är dels barns och ungas involvering i gängkriminalitet, dels våld i barns och ungas nära relationer. I delbetänkandet beskriver beredningen dels en problembild, dels vilken förmåga berörda aktörer har att möta de utmaningar som aktualiseras. Förmågeanalysen fokuserar på aktörernas förmåga att

- upptäcka barn och unga i riskzon
- initiera tidiga, träffsäkra och förtroendeskapande insatser
- samverka med andra berörda aktörer
- följa upp genomförda insatser och bidra till kunskapsutvecklingen.

I delbetänkandet presenterar beredningen ett antal bedömningar av båda fokusområdena, som samlats under fyra teman, som är avsedda att utgöra inspel och vägledning för regeringens fortsatta arbete med de båda fokusområdena.

Under temat nationell styrning konstaterar beredningen att den nationella styrningen spelar stor roll när det gäller att skapa förutsättningar för de många berörda aktörernas arbete inom de två fokusområdena. Beredningens utredning visar att arbetet med barns och ungas brottslighet och utsatthet för brott innehåller flera särdrag som inte beaktas tillräckligt i de berörda aktörernas arbete. Beredningen bedömer därför att barn och unga bör uppmärksammas i större utsträckning i det brottsförebyggande arbetet på nationell nivå. Att detta sker är något som regeringen bör ta ansvar för. Många barn och unga har erfarenheter av utsatthet för brott i skolmiljön. Skolan är även på andra sätt en central aktör i arbetet för att tidigt upptäcka barn i riskzon och vidta adekvata åtgärder. I beredningens arbete har det framkommit önskemål om att skolan ska ta ett större ansvar när det gäller att förebygga brott och hantera utsatthet för brott men även farhågor för att ett sådant ansvar skulle kunna gå ut över skolans pedagogiska grunduppdrag, som också är av stor vikt ur ett brottsförebyggande perspektiv. Enligt beredningen är det mot denna bakgrund angeläget att tydliggöra vilken roll skolan ska ha i det brottsförebyggande arbetet (s. 18).

När det gäller det andra temat, samhällets förmåga att upptäcka barn i riskzon i ett tidigt skede, bedömer beredningen att verksamheter som möter barn och unga behöver ha kunskap om risk- och skyddsfaktorer, rutiner för att tidigt fånga upp de som befinner sig i riskzon samt kunskap om hur de kan ges stöd. Systemet med orosanmälningar är av stor vikt både när det gäller att förebygga brott bland barn och unga och hjälpa dem som blivit utsatta för brott.

Enligt beredningen behöver det säkerställas att systemet fungerar ändamålsenligt och att socialtjänsten har de förutsättningar som behövs för att hantera anmälningar som görs samt vidta adekvata åtgärder (s. 18 f.).

Det tredje temat rör stödinsatser till barn och unga i riskzon och samverkan i detta arbete. Beredningen gör bedömningen att samhällets förmåga att nå ut till barn och familjer med en högre risknivå än andra behöver bli bättre samt att insatser till barn i riskzon behöver sättas in i lägre åldrar och i ett tidigare skede än i dag. Exempelvis kan det handla om att tillgodose behov som uppmärksammas vid besök hos barnavårdscentraler och öppna förskolor. Det kan också gälla att i skolan och förskolan agera tidigt när det kan befaras att elever inte kommer att klara utbildningsmålen. Trygghetsberedningen anser vidare att det behöver finnas tydliga strukturer för samverkan mellan de centrala aktörerna samt resurser och organisatoriska förutsättningar, som håller över tid, för att den samverkan som behövs på lokal nivå ska fungera tillfredsställande. Även insatser inom ramen för sådana samverkansstrukturer behöver göras i ett tidigt skede. Beredningen konstaterar också att möjligheten att dela information mellan samverkansparter är viktig för ett effektivt arbete (s. 19).

Under det fjärde temat gör beredningen ett antal bedömningar när det gäller behovet av kunskapsutveckling, uppföljning och utvärdering. Beredningen ser ett stort behov av ytterligare kunskap om de områden som delbetänkandet behandlar. Det gäller bl.a. kunskap om brottslighetens omfattning, utveckling och karaktär samt om hur den kan förebyggas. Enligt beredningen behövs också mer utvärdering av det lokala brottsförebyggande arbetet som berör barn och unga för att öka kunskapen om vilka insatser som fungerar. Även kunskapen om vilka samhällsekonomiska vinster som brottsförebyggande åtgärder och tidiga insatser kan leda till behöver utvecklas. Slutligen anser beredningen att nationella satsningar inom andra områden än det kriminalpolitiska i högre grad bör analyseras och följas upp utifrån möjliga respektive faktiska konsekvenser för brottsligheten (s. 19 f.).

När det gäller fokusområdet barns och ungas involvering i gängkriminalitet gör beredningen bedömningen att insatserna för det förebyggande arbetet behöver intensifieras och effektiviseras och att en nationell kraftsamling bör genomföras. Den bör i första hand gälla situationen i kommuner med områden som Polismyndigheten identifierat som särskilt utsatta. Även om arbetet framför allt behöver bedrivas på lokal nivå bör staten ta ett tydligare ansvar för detta (s. 20 f.).

Trygghetsberedningen föreslår att regeringen i ett inriktningsdokument tydliggör vilka områden som är mest angelägna att arbeta med för att förebygga att barn och unga involveras i gängkriminalitet. Dokumentet ska kunna användas som en vägledning för prioritering och uppföljning. De insatsområden som beredningen identifierat som centrala och som bör ingå i ett sådant inriktningsdokument är

- stöd till föräldrar

- förskola
- fullgjord skolgång
- meningsfull fritid
- maskulinitetsnormer
- förmåga att tidigt identifiera barn och unga i riskzonen samt att vidta effektiva åtgärder för att förhindra en negativ utveckling
- strukturer för samverkan kring barn och unga i riskzonen
- stöd till brottsoffer.

Vidare föreslår Trygghetsberedningen att en särskild organisation ska tillsättas för att, med utgångspunkt i inriktningsdokumentet, stötta genomförandet av kraftsamlingen. Organisationen ska särskilt säkerställa att de aktuella kommunerna har tillgång till nödvändigt stöd och förutsättningar i övrigt för arbetet med de prioriterade insatsområdena. Det kan handla om nationellt stöd i olika former och med olika tidsperspektiv. Även undanröjande av hinder för ett effektivt arbete kan vara aktuellt. Organisationen ska vidare verka för att arbetet är samordnat, framför allt på nationell nivå, och arbeta nära berörda beslutsfattare på nationell och lokal nivå samt i samverkan med aktuella kommuner, myndigheter och andra relevanta aktörer (s. 21 f.).

Sociala insatsgrupper

Sociala insatsgrupper (SIG) kan i korthet beskrivas som en form av myndighetsöverskridande samverkan för att förebygga att unga fastnar i kriminalitet. Inom dessa grupper samarbetar socialtjänsten med Polismyndigheten och andra berörda myndigheter på kommunal nivå, t.ex. skolan, för att hjälpa unga som riskerar att bli kriminella. Syftet är att göra det möjligt att erbjuda individer som är motiverade att lämna brottslighet samordning av hjälp och stöd från berörda myndigheter och övriga aktörer under ledning av socialtjänsten. Arbetsformen är tänkt för unga som är i riskzon att utveckla en kriminell livsstil, i eller i koppling till kriminella grupperingar.

Arbete i sociala insatsgrupper bedrivs på olika sätt i olika kommuner. Målgruppen för SIG, ålder och andra kriterier, kan variera liksom de deltagande myndigheterna och övriga aktörer. För varje ung person som blir föremål för SIG skapas en individuell social insatsgrupp, s.k. SIG-grupp, som består av olika aktörer och personer som ansvarar för de insatser som ska ges till den unge. Samverkansmöjligheterna inom SIG bygger på att den unge och/eller vårdnadshavare samtycker till att de medverkande aktörerna får dela uppgifter om den unge.

I april 2022 publicerade Brå en vägledning om arbete med SIG som riktar sig till de samhällsaktörer som arbetar eller ska arbeta med målgruppen för SIG (Vägledning för arbete med sociala insatsgrupper). Vägledningen syftar till att guida de verksamheter, organisationer och personer som kan involveras i ett SIG-arbete i hur man konkret kan arbeta i samverkan och med samordning med unga som har hög risk för kriminellt beteende. Fokus ligger på de samordnande insatserna som har sin grund i principerna om risk, behov och

mottaglighet, s.k. RBM. Vägledningen innehåller bl.a. rekommendationer om olika insatser inom ramen för SIG, organiseringen av SIG-arbetet, och stöd när det gäller bedömnings- och behandlingsmodeller.

Socialstyrelsen har tidigare på uppdrag av regeringen genomfört två utvärderingar av SIG. Socialstyrelsen har även publicerat flera olika stöd till socialtjänsten i fråga om SIG. Med utgångspunkt i tidigare studier om SIG, Socialstyrelsens tidigare stöd och utvärderingar samt utifrån dialog med olika aktörer som arbetar med SIG, har Socialstyrelsen identifierat ett behov av att fortsätta att undersöka och stödja kommunernas arbete med SIG. Som en följd av detta redovisade Socialstyrelsen under våren 2020 två studier om SIG (Studier om sociala insatsgrupper – Resultatuppföljning av ungdomar i SIG och utveckling av lovande arbetsformer). Den första studien är en kvantitativ tvåårsuppföljning av ungdomar som deltagit i sociala insatsgrupper och som jämförs med ungdomar som fått insatser av socialtjänsten utan SIG. Studien bygger vidare på myndighetens sexmånadersuppföljning som hösten 2017 redovisades i rapporten Utvärdering av sociala insatsgrupper – effekter för individen. Resultatet från uppföljningen visar att kriminaliteten bland ungdomar (18 år eller yngre) har minskat över tid oavsett typ av insats från socialtjänsten, både enligt misstanke- och lagföringsregistret. Andelen som var misstänka för brott eller som har lagförts för brott under uppföljningsperioden var däremot något högre i SIG-gruppen jämfört med de unga som inte samtyckt till SIG.

Enligt Socialstyrelsen är det dock svårt att få vägledning när det gäller betydelsen eller värdet av att använda SIG som arbetsform när det gäller unga lagöverträdare utifrån studiens resultat. Det beror dels på att antalet undersökta ungdomar i studien som helhet är litet, dels att resultaten indikerar att de unga som ingått i en SIG-grupp skiljer sig från de unga som ingick i kontrollgruppen. Vidare anges att det är känt genom tidigare studier att vad som erbjuds inom ramen för SIG varierar. Resultaten blir därmed svårtolkade.

Den andra studien är en kvalitativ studie om arbetsformer och arbetssätt i SIG i sju kommuner eller stadsområden. Resultaten visar att de professionella som arbetar med SIG har en stark tilltro till SIG som arbetsform för den tilltänkta målgruppen, men också att det finns delar i arbetet med SIG som skulle behöva förbättras för att kunna uppnå än bättre resultat för de unga. Resultaten visar också hur verksamheterna anpassar arbetssätten utifrån olika lokala förutsättningar och syften med SIG. Vilken struktur och vilka arbetssätt som tillämpas skapar olika förutsättningar för hur väl man inom ramen för SIG exempelvis kan bedöma riskfaktorer, hitta rätt målgrupper, göra behovsanalyser och uppföljningar. Studien indikerar att de olika arbetssätten i SIG verkar lämpa sig för unga med olika typer av problematik. Vidare visar studien att resultaten bör följas upp systematiskt för att kunna påvisa vad som faktiskt ger goda resultat.

Sekretess mellan myndigheter

Offentlighets- och sekretesslagen

Om en uppgift omfattas av sekretess gäller sekretessen enligt 8 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen, förkortad OSL, som huvudregel också i förhållande till andra myndigheter. Undantag görs i särskilda fall genom s.k. sekretessbrytande bestämmelser, i vilka det regleras att sekretess inte hindrar att vissa uppgifter lämnas till vissa myndigheter eller verksamhetsgrenar.

I 10 kap. 18 a § OSL finns en sekretessbrytande bestämmelse som gör det möjligt för socialtjänsten att under vissa förhållanden lämna ut uppgifter som rör enskilda som inte fyllt 21 år till bl.a. polisen i brottsförebyggande syfte. En uppgift får lämnas under förutsättning att det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att den unge kommer att utöva brottslig verksamhet och uppgiften kan antas bidra till att förhindra detta samt att det med hänsyn till socialtjänstens planerade eller pågående insatser för den unge eller av andra särskilda skäl inte är olämpligt att uppgiften lämnas ut. Om uppgiften angår misstanke om ett begånget brott får den dock endast lämnas om misstanken avser ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år, och för försök till brott, två år (10 kap. 23 § OSL).

Vidare föreskrivs i 10 kap. 20 § OSL att sekretess inom socialtjänsten för uppgift om en enskilds personliga förhållanden (26 kap. 1 § OSL) inte hindrar att en uppgift som behövs för ett omedelbart polisiärt ingripande lämnas till Polismyndigheten när någon som kan antas vara under 18 år påträffas av personal inom socialtjänsten under förhållanden som uppenbarligen innebär överhängande och allvarlig risk för den unges hälsa eller utveckling eller om den unge påträffas när han eller hon begår brott.

Utöver ovannämnda sekretessbrytande bestämmelser finns bestämmelser om att uppgifter utan hinder av sekretess kan lämnas av hälso- och sjukvården samt av socialtjänsten till en åklagarmyndighet eller polisen vid misstankar om vissa brott begångna mot någon som inte har fyllt 18 år (10 kap. 21 och 22 §§ OSL).

Tidigare och pågående arbete

Under hösten 2019 gav regeringen Brå i uppdrag att undersöka vilka förutsättningar som finns för informationsdelning mellan olika aktörer i arbetet med att förebygga brott och att vid behov lämna förslag till åtgärder. Brås uppgift var att utvärdera hur bestämmelsen i 10 kap. 18 a § OSL tillämpas i det lokala förebyggande arbetet och bedöma om det finns några utvecklingsbehov. Fokus i uppdraget låg främst på informationsdelning mellan polis och kommun, men skulle i möjligaste mån även omfatta en analys av vilka behov som finns av informationsdelning med andra aktörer.

Brå redovisade i februari 2021 rapporten Informationsdelning mellan socialtjänst och polis, i brottsförebyggande arbete med barn och unga (2021:2). I rapporten uppger Brå att många aktörer upplever att sekretessen

genomgående utgör ett hinder för informationsdelning i det brottsförebyggande arbetet (s. 9). Bland de respondenter i enkäten som varit involverade i brottsförebyggande samverkan har 62 procent av poliserna och 47 procent av enhetscheferna inom socialtjänsten upplevt sekretess som ett problem det senaste året. Enligt Brå visar rapporten en mångfasetterad bild som inkluderar kunskapsbrist, osäkerhet och olika tolkningar kring befintlig lagstiftning. Brå uppger vidare att problemet som många medarbetare inom polisen och socialtjänsten gett uttryck för handlar om avsaknaden av vägledning kring hur lagen ska tillämpas i enskilda fall, snarare än bestämmelsernas utformning (s. 10). Det råder en osäkerhet om hur sekretesslagstiftningen ska tillämpas samt om när information förväntas delas, och i så fall vilken. Detta medför ofta att information inte heller delas mellan myndigheterna i de fall som exemplifieras i lagstiftningens förarbeten.

Vidare uppger Brå att även de jurister som ska vara ett stöd vid tillämpningen anser att sekretesslagstiftningen är snårig. I vissa fall upplevs lagstiftningen som otydlig, men i andra fall tycks den mer vara komplicerad att tillämpa. Otydligheten anses leda till att såväl för mycket som för lite information delas, i både strategiska och operativa sammanhang. I många fall leder en osäkerhet till att information inte delas mellan myndigheter genom att man ”tar det säkra före det osäkra”. I andra fall medför upplevelsen av en svårtolkad lagstiftning att aktörer riskerar att bryta mot sekretessen utan lagstöd. Förutom att sekretesslagstiftningen ses som komplicerad, är många rädda för att göra fel på grund av det personliga ansvar som följer av straffbestämmelsen om brott mot tystnadsplikten.

När det gäller bestämmelsen i 10 kap. 18 a § OSL uppges att kännedomen om bestämmelsen och hur den ska tillämpas är låg hos såväl polisen som socialtjänsten i de sju kommuner där det genomförts fördjupade intervjustudier (s. 11). Trots att bestämmelsen infördes 2013 är det påtagligt att det har varit svårt att nå ut med kunskap om dess existens och tillämpning.

Vidare uppger Brå att informationsdelning mellan kommuner ses som problematisk eftersom det saknas rutiner för det, t.ex. när brottsaktiva unga personer flyttar mellan kommuner (s. 13). Brå bedömer att de problem som aktörer upplever att sekretessen utgör inte nödvändigtvis skulle lösas genom ny lagstiftning (s. 14). Ett första steg vore i stället att tillmötesgå kraven på förtydliganden om hur lagstiftningen bör tolkas och tillämpas i praktiken. Brå förordar att de berörda myndigheterna, som Socialstyrelsen, Skolverket, Polismyndigheten och Statens institutionsstyrelse (Sis), tar fram tydligare vägledningar och riktlinjer för hur de sekretessbrytande bestämmelserna kan tolkas i det vardagliga arbetet. Brå föreslår även att en nationell professionsöverskridande och gemensam utbildning tas fram, i syfte att höja kunskapsnivån hos enskilda handläggare, men även hos de stödfunktioner som handläggarna kan vända sig till för att få vägledning, i första hand jurister vid polisen och kommunerna.

Slutligen bedömer Brå också att det behövs nationella riktlinjer för delning av sekretessbelagd information mellan kommuner. Sådana riktlinjer skulle

göra det lättare för olika aktörer att veta vad som förväntas och på så sätt underlätta delning av information såväl inom som mellan kommuner.

I april 2022 beslutade regeringen att ge en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag på förbättrade möjligheter till informationsutbyte mellan brottsbekämpande myndigheter och vissa andra statliga och kommunala myndigheter samt enskilda huvudmän för fristående skolor (dir. 2022:37). Syftet är att arbetet med att förebygga och bekämpa brott ska effektiviseras genom att möjligheterna att utbyta information förbättras i så stor utsträckning det är möjligt utan att det medför ett oproportionerligt intrång i enskildas personliga integritet.

Utredaren ska bl.a.

- kartlägga behovet av att vissa myndigheter och huvudmän för skolor får förbättrade möjligheter att utbyta uppgifter med brottsbekämpande myndigheter
- analysera och föreslå hur möjligheterna till sådant informationsutbyte så långt som möjligt kan förbättras för att på ett rättssäkert sätt tillgodose behovet av ett effektivt brottsförebyggande och brottsbekämpande arbete
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Regeringen beslutade om ett tilläggsdirektiv till utredningen i januari 2023 (dir. 2023:11). Utöver vad som framgår av de ursprungliga direktiven ska utredaren även

- ta ställning till hur en huvudregel i sekretesslagstiftningen kan införas som innebär att de myndigheter och andra aktörer som omfattas av uppdraget ska kunna utbyta information med brottsbekämpande myndigheter när det behövs för att förebygga och bekämpa brott
- oavsett bedömning i sak, lämna författningsförslag som innebär en sådan ny huvudregel
- identifiera vilka rättsliga begränsningar som finns för ett elektroniskt informationsutbyte mellan de aktörer som omfattas av uppdraget och som berörs av utredningens förslag
- ta ställning till om begränsningarna bör tas bort, och oavsett bedömning i sak, lämna författningsförslag som innebär att informationsutbytet kan ske elektroniskt.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 oktober 2023.

Tidöavtalet

I Tidöavtalet beskrivs hur Sverigedemokraterna, Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna i ett samarbetsprojekt om kriminalitet kommer att utarbeta och genomföra politiska reformer för att bekämpa och förebygga brott samt öka tryggheten under valperioden 2022–2026 (s. 18 f.). Under rubriken Krafttag mot ungdomsbrottsligheten anføres bl.a. följande om ansvaret för unga som är grovt kriminella:

Att bekämpa brott utgör i första hand statens och inte kommunernas ansvar. Staten bör därför ta ett större ansvar för unga som begår allvarliga brott. Ansvaret för de tyngst kriminella unga personerna ska därför flyttas från kommunerna till Kriminalvården. Det gäller exempelvis vissa grovt kriminella unga personer som är föremål för frivårdspåföljder eller ingripanden enligt sociallagstiftningen.

Tidigare riksdagsbehandling

Brottsförebyggande åtgärder

Utskottet har vid flera tillfällen tidigare behandlat motionsyrkanden om brottsförebyggande insatser för unga. I juni 2021 avstyrkte utskottet ett yrkande om att tillsätta en utredning som ser över brottsförebyggande insatser och ansvarsfördelningen av dessa insatser mellan stat och kommun (bet. 2020/21:JuU28 s. 16 f.). Utskottet anförde att arbete inom området redan pågår på flera håll i samhället, att riksdagen i april samma år tillkännagett för regeringen att ett nationellt kunskapscentrum ska inrättas och att utredningen som ska lämna förslag på hur kommunerna kan få ett lagstadgat ansvar för det brottsförebyggande arbetet inom kort skulle redovisas. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2020/21:396).

Vid beredningen av yrkanden från allmänna motionstiden 2021/22 avstyrkte utskottet återigen ett motionsyrkande om att tillsätta en utredning som ser över brottsförebyggande insatser och ansvarsfördelningen av insatserna mellan stat och kommun. Utskottet hänvisade till betänkandet Kommuner mot brott i vilken det föreslås en ny lag som anger vilka krav som ställs på kommunerna i det brottsförebyggande arbetet (SOU 2021:49). Utskottet ansåg därmed att det inte behövdes ett tillkännagivande i frågan. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2021/22:273).

Sociala insatsgrupper

Utskottet har vid flera tillfällen behandlat motionsyrkanden om sociala insatsgrupper. Våren 2017 tillkännagav riksdagen för regeringen att sociala insatsgrupper på olika sätt borde användas i ökad omfattning (rskr. 2016/17:224). Utskottet framhöll bl.a. att sådana grupper borde användas i högre utsträckning för att bryta upp kriminella och destruktiva grupper och grupperingar (bet. 2016/17:JuU21). När utskottet våren 2018 behandlade liknande motionsyrkanden om sociala insatsgrupper vidhölls denna uppfattning liksom vad som tidigare anförts om att arbetet med sociala insatsgrupper i många fall hade varit framgångsrikt (bet. 2017/18:JuU18 s. 17). Utskottet fann dock mot den bakgrunden, och med hänsyn till det tillkännagivande om en ökad användning av sociala insatsgrupper som riksdagen gjort 2017, inte någon anledning för riksdagen att ta några ytterligare initiativ i frågan. Motionsyrkandena avstyrktes därför.

Även i betänkandena 2018/19:JuU15 och 2019/20:JuU30 om unga lagöverträdare har utskottet avstyrkt motionsyrkanden om sociala insatsgrupper med hänvisning till att det tidigare tillkännagivandet inte var slutbehandlat. Enligt utskottet saknades det därmed anledning att på nytt göra ett tillkännagivande. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:170, rskr. 2019/20:177).

Tilkännagivandet från våren 2017 redovisades som slutbehandlat i budgetpropositionen för 2021 med hänsyn till åtgärder som vidtagits. Regeringen hänvisade bl.a. till uppdrag som lämnats till Socialstyrelsen (prop. 2020/21:1 utg.omr. 4 s. 42 f.). Utskottet hade inget att invända mot redovisningen (bet. 2020/21:JuU1 s. 41).

Våren 2021 behandlade utskottet ett motionsyrkande om att inrätta lokala sociala insatsgrupper i syfte att minska skjutningar, dödligt våld och gängkriminalitet. Utskottet avstyrkte motionsyrkandet då utskottet ansåg att det saknades anledning att ta ett sådant initiativ. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2020/21:399).

Åtgärdsplan för pojkar och män

Våren 2020 behandlades ett motionsyrkande om att regeringen ska ge en lämplig aktör i uppdrag att ta fram en åtgärdsplan för att förebygga gängkriminalitet och våldsbejakande extremism bland unga män (bet. 2019/20:JuU25 s. 78). Utskottet avstyrkte motionsyrkandet, bl.a. med hänvisning till regeringens beslut att tillsätta en parlamentarisk kommitté för att bl.a. skapa förutsättningar för ett långsiktigt och strukturerat brottsförebyggande arbete. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2019/20:256).

Sekretess

Utskottet har vid flera tillfällen behandlat yrkanden om en utvärdering av sekretesslagstiftningen, senast vid beredningen av motioner från allmänna motionstiden 2020/21. Vid det tillfället ställde sig utskottet bakom två motionsyrkanden om en ny huvudregel i sekretesslagstiftningen (bet. 2020/21:JuU28 s. 33). Utskottet anförde att socialtjänsten, polisen och andra myndigheter måste samverka så att brottsförebyggande åtgärder sätts in tidigt. För att detta ska kunna ske måste därmed alla sekretesshinder för att information om unga ska kunna delas mellan polisen och socialtjänsten undanröjas. Mot denna bakgrund ansåg utskottet att det skulle införas en ny huvudregel i OSL som innebär att myndigheter ska dela alla relevanta uppgifter i sin verksamhet med polisen och andra brottsbekämpande myndigheter om det behövs för att förhindra eller utreda brott som kan leda till fängelse. Utskottet föreslog att riksdagen skulle tillkännage detta för regeringen. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2020/21:396). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat (skr. 2022/23:75 s. 97).

Utskottets ställningstagande

I den nyligen överlämnade propositionen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete föreslås att kommunernas ansvar för brottsförebyggande arbete regleras i lag. Enligt den nya lagen ska kommunerna ta fram en lägesbild över brottsligheten och besluta om en åtgärdsplan samt ta ansvar för det brottsförebyggande arbetet. Mot bakgrund av att frågan om kommunernas ansvar för det brottsförebyggande arbetet nyligen utretts anser utskottet att tillkännagivandet som motionärerna efterfrågar i motion 2022/23:863 (C) yrkande 11 delvis kan anses vara tillgodosett. Utskottet noterar också att frågan om ett utökat statligt ansvar för unga som begår allvarliga brott har aviserats i Tidöavtalet. Mot denna bakgrund avstyrker utskottet motionsyrkandet.

Utskottet är vidare inte berett att ställa sig bakom yrkandena om att inrätta en särskild nationell hjälplinje för unga som lider av våldsproblematik. Utskottet avstyrker därmed motionerna 2022/23:1673 (C) yrkande 77 och 2022/23:883 (C) yrkande 32.

När det gäller frågan om sociala insatsgrupper och om att sprida modellen till samtliga utsatta områden vidhåller utskottet sin tidigare uppfattning och anser således att det saknas anledning att ta sådana initiativ som motionärerna efterfrågar. Utskottet menar att motionsyrkandet får anses åtminstone delvis tillgodosett genom den ovannämnda vägledningen som har tagits fram av Brå. Utskottet avstyrker därmed motion 2022/23:1217 yrkande 7.

Utskottet är inte heller berett att ta några initiativ med anledning av förslaget om en åtgärdsplan för att bl.a. förebygga gängkriminalitet bland pojkar och unga män utan vidhåller sin tidigare uppfattning. Motion 2022/23:1217 (V) yrkande 24 avstyrks därför.

Som framgår ovan tillsatte regeringen våren 2022 en utredning om förbättrade möjligheter till informationsutbyte mellan brottsbekämpande myndigheter och vissa andra statliga och kommunala myndigheter, samt enskilda huvudmän för fristående skolor. I januari 2023 beslutade regeringen om ett tilläggsdirektiv till utredningen i vilken det framkommer att utredaren bl.a. ska se över möjligheterna att införa en huvudregel i sekretesslagstiftningen som innebär att myndigheter och andra aktörer ska kunna utbyta information med brottsbekämpande myndigheter när det behövs för att förebygga och bekämpa brott. Uppdraget ska redovisas senast den 31 oktober 2023. Utskottet anser att utredningens arbete inte bör föregripas och avstyrker därför motion 2022/23:2128 (S) yrkande 20 om samordnade insatser mellan skola, socialtjänst och polis för att stoppa nyrekryteringen till kriminella gäng.

Straffmätning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om slopad straffrabatt för unga myndiga lagöverträdare och sänkt straffmyndighetsålder.

Jämför reservation 6 (C).

Motionerna

Straffrabatten för unga myndiga

I kommittémotion 2022/23:863 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 3 begärs att regeringen ska återkomma med ett förslag på att helt avskaffa den s.k. ungdomsrabatten för alla över 18 år.

Sänkt straffmyndighetsålder

I motion 2022/23:2119 av Boriana Åberg (M) begärs ett tillkännagivande om att utreda en sänkt straffmyndighetsålder.

Bakgrund

Om straffmätning och val av påföljd

För brott som någon begått innan de har fyllt 15 år får enligt 1 kap. 6 § brottsbalken inte dömas till någon påföljd.

Om någon har begått ett brott innan han eller hon har fyllt 21 år ska enligt 29 kap. 7 § första stycket brottsbalken hans eller hennes ungdom beaktas särskilt vid straffmätningen. För brott som någon har begått innan han eller hon fyllt 18 år får det enligt andra stycket inte dömas till svårare straff än fängelse i tio år. Om fängelse på längre tid och på livstid är föreskrivet för brottet eller om det följer av 26 kap. 2 §, får det dock dömas till fängelse i högst 14 år.

Första stycket gäller dock inte för brott som någon har begått efter det att han eller hon fyllt 18 år, om

1. det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år
2. det är fråga om försök, förberedelse eller stämpling till eller underlåtenhet att avslöja eller förhindra sådant brott som avses i 1, eller
3. brottets straffvärde uppgår till fängelse i ett år eller mer.

För brott som någon har begått innan han eller hon fyllt 18 år får rätten enligt 30 kap. 5 § döma till fängelse endast om det finns synnerliga skäl. Att rätten då i första hand ska bestämma påföljden till slutet ungdomsvård i stället för fängelse framgår av 32 kap. 5 §.

Slopad straffrabatt för unga myndiga

I januari 2022 ändrades reglerna när det gäller straffrabatten för unga vuxna i åldersgruppen 18–20 år (prop. 2021/22:17, bet. 2021/22:JuU5, rskr. 2021/22:36). Som framgår ovan får unga personer i den åldersgruppen inte längre straffrabatt om de har begått brott som det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år för brottet eller om dess straffvärde uppgår till fängelse i ett år eller mer. Det krävs inte heller längre särskilda skäl för att döma unga myndiga lagöverträdare till fängelse. Enligt regeringen kunde den tidigare ordningen leda till att reaktionerna på allvarlig brottslighet blev alltför begränsade och inte stod i relation till brottets allvar. Däremot ska den unges ålder alltjämt beaktas särskilt vid brott som inte uppfyller de ovannämnda kriterierna. Enligt regeringen ansågs skälen för att särbehandla unga lagöverträdare väga över när det gäller brottslighet av mindre allvarligt slag. Vidare gäller numera de särskilda påföljderna för unga i stort sett bara för personer som inte har fyllt 18 år när de har begått ett brott. Den som är över 18 år ska bara kunna dömas till någon av ungdomspåföljderna om det finns särskilda skäl för det.

Pågående arbete

I det s.k. Tidöavtalet beskrivs hur Sverigedemokraterna, Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna i ett samarbetsprojekt om kriminalitet kommer att utarbeta och genomföra politiska reformer för att bekämpa och förebygga brott samt öka tryggheten (s. 18 f.). Under rubriken Krafttag mot ungdomsbrottsligheten anges att straffreduktionen för personer som är över 18 år ska tas bort. Vidare ska en utredning tillsättas som ska se över straffrabatten för personer under 18 år och samtidigt överväga en sänkning av straffmyndighetsåldern.

Tidigare riksdagsbehandling

Straffrabatten för unga myndiga

I betänkande 2021/22:JuU5 Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet föreslog utskottet ett tillkännagivande om att regeringen ska återkomma med ett lagförslag som innebär att straffrabatten för unga myndiga lagöverträdare slopas för samtliga brott. Utskottet ansåg bl.a. att det var problematiskt att straffrabatt fortfarande kommer att aktualiseras för flera typer av brott som har en tydlig koppling till gängkriminalitet eftersom straffvärdet och minimistraffet för brotten är lägre än ett års fängelse. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2021/22:36). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat (skr. 2022/23:75 s. 105).

Våren 2022 föreslog utskottet att riksdagen på nytt skulle rikta ett tillkännagivande till regeringen om att straffrabatten för unga myndiga lagöverträdare ska slopas för samtliga brott (bet. 2021/22:JuU27 s.43).

Utskottet ansåg bl.a. att det sänder fel signaler till såväl lagöverträdare som brottsoffer att unga över 18 år i relativt stor utsträckning fortfarande får straffrabatt. Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2021/22:273). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat (skr. 2022/23:75 s. 131).

Sänkt straffmyndighetsålder

Utskottet har flera gånger tidigare (senast i bet. 2021/22:JuU27, s. 43) avstyrkt motionsyrkanden om sänkt straffmyndighetsålder med motiveringen att den nuvarande straffmyndighetsåldern är väl avvägd.

Utskottets ställningstagande

Som framgår ovan har riksdagen på förslag av utskottet riktat två tillkännagivanden till regeringen om att straffrabatten för unga myndiga lagöverträdare bör slopas för samtliga brott. Tillkännagivandena bereds inom Regeringskansliet. I Tidöavtalet aviseras dessutom att straffrabatten för de som är över 18 år ska tas bort helt och att en utredning ska se över möjligheterna att införa en sänkning av straffmyndighetsåldern. Mot den bakgrunden saknas det anledning för riksdagen att göra några sådana tillkännagivanden som motionärerna efterfrågar. Utskottet avstyrker därför motion 2022/23:863 (C) yrkande 3 om att helt avskaffa den s.k. ungdomsrabatten för alla över 18 år och motion 2022/23:2119 (M) om att utreda en sänkt straffmyndighetsålder.

Påföljder

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om ungdomsövervakning, organisatoriskt ansvar för slutna ungdomsvård, maximitid för slutna ungdomsvård och utbildning som del av påföljd.

Jämför reservation 7 (SD), 8 (C) och 9 (S).

Motionerna

Ungdomsövervakning

I kommittémotion 2022/23:951 av Richard Jomshof m.fl. (SD) yrkande 2 anförs att en helghemarrest bör kunna kombineras med olika rörelseinskränkande föreskrifter. Enligt motionärerna bör regeringen därmed skyndsamt utreda hur stor den maximala omfattningen av rörelseinskränkningen ska få vara. I yrkande 3 begärs en sänkning av kraven för vilken misskötsamhet som ska leda till ett undanröjande av påföljden. Enligt motionärerna bör visserligen inte ringa fall av överträdelser av verkställighetsplanen leda till att påföljden undanröjs, men rekvisitet väsentlig måste

anses vara för högt ställt. Upprepade moment av överträdelse av föreskrifter även av ringa art bör enligt motionärerna kunna motivera ett undanröjande av påföljden, om det inte finns några godtagbara anledningar till överträdelserna. I yrkande 4 anför motionärerna att ungdomsövervakning och andra särskilda påföljder för unga endast ska dömas ut för personer under 18 år.

Organisatoriskt ansvar för slutna ungdomsvård

I kommittémotion 2022/23:863 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 29 begärs ett tillkännagivande om att se över i vilken mån det är lämpligt att flytta över huvudmannaskapet för den slutna ungdomsvården till Kriminalvården. Enligt motionärerna finns det skäl för en översyn då Kriminalvården har erfarenhet av och särskilt anpassade behandlingsprogram för individer med relativt grova kriminella beteenden.

Maximitid för slutna ungdomsvård

I kommittémotion 2022/23:2139 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S) yrkande 46 begärs ett tillkännagivande om att maxlängden för slutna ungdomsvård bör förlängas. Motionärerna anför att fyra års slutna ungdomstid är för kort tid för de allvarligaste brotten, och för att hinna åstadkomma en förändring med de ungdomar som begår grova brott.

Utbildning som del av påföljd

I motion 2022/23:581 av Helena Storckenfeldt (M) begärs en översyn av möjligheten att inkludera utbildning i straff för ungdomar. Motionären anför att utbildning minskar risken att begå brott och att utbildning som påföljd skulle minska återfall i brottslighet.

Bakgrund

Ungdomsövervakning

Den som är under 18 år och som begått brott får enligt 32 kap. 3 a § brottsbalken dömas till ungdomsövervakning. Påföljden ska tillämpas i fall där varken ungdomsvård eller ungdomstjänst är tillräckligt ingripande påföljder med hänsyn till brottslighetens straffvärde och art samt den unges tidigare brottslighet.

Den som har fyllt 18 år när dom meddelas får dömas till ungdomsövervakning endast om det finns särskilda skäl för det. Den som har fyllt 21 år vid denna tidpunkt får inte dömas till ungdomsövervakning.

Rätten får bestämma tiden för ungdomsövervakning till lägst sex månader och högst ett år. Den som döms till påföljden ska medverka i verkställighetsplanering och följa det som anges i verkställighetsplanen.

I lagen (2020:616) om verkställighet av ungdomsövervakning finns bestämmelser som reglerar påföljdens utformning. Av 2 § framgår att det är

Kriminalvården som ansvarar för verkställigheten av ungdomsövervakning och av 7 § att en individuellt utformad verkställighetsplan ska upprättas för den dömde. Verkställighetsplaneringen ska göras av Kriminalvården i samråd med den dömde, och om möjligt med den dömdes vårdnadshavare, samt i samverkan med socialnämnden (11 och 12 §§). Verkställighetsplanen ska innehålla föreskrifter om att den dömde ska träffa en koordinator och om inskränkningar i den dömdes rörelsefrihet under verkställigheten. Den ska även innehålla en föreskrift om att den dömde ska vara förbjuden att under verkställigheten bruka narkotika och alkohol samt vissa andra medel och hälsofarliga varor (14 §). Dessutom får verkställighetsplanen enligt 15 § innehålla föreskrifter om

1. boende
2. skolgång eller annan sysselsättning
3. fritid
4. missbruksbehandling
5. annan vård och behandling
6. andra åtgärder som syftar till att förebygga att den dömde återfaller i brott eller på annat sätt utvecklas ogynnsamt.

En uppföljning av verkställigheten ska göras av Kriminalvården minst var åttonde vecka och den dömde ska enligt huvudregeln träffa koordinatören två gånger i veckan under verkställigheten (16 och 17 §§). Om den dömde inte följer verkställighetsplanen på ett godtagbart sätt, får Kriminalvården besluta att antalet möten ska utökas, dock inte till fler än tre i veckan (17 §).

Under verkställigheten ska den dömde vara förbjuden att vistas utanför bostaden under kvällar och nätter mot lördag, söndag och måndag. Om ett sådant förbud inte bedöms lämpligt med hänsyn till den dömdes personliga förhållanden eller om en annan inskränkning i rörelsefriheten annars bedöms vara mer ändamålsenlig, får förbudet ersättas med

1. ett förbud att under vissa tider vistas på en särskilt angiven plats eller inom ett särskilt angivet område
2. ett förbud att under vissa tider lämna ett särskilt angivet område, eller
3. en skyldighet att under vissa tider uppehålla sig på en särskilt angiven plats.

Inskränkningarna i rörelsefriheten ska i huvudsak vara lika ingripande som ett förbud att lämna bostaden under helgkvällar och helgnätter och får inte vara mer ingripande än ett sådant förbud (18 §). Kontrollen av att inskränkningarna i rörelsefriheten följs ska göras med elektroniska hjälpmedel, om det inte finns särskilda skäl som talar emot det (19 §).

Kriminalvården ska efter halva verkställighetstiden pröva om inskränkningarna i rörelsefriheten ska minskas. Efter två tredjedelar av verkställighetstiden ska Kriminalvården pröva om inskränkningarna i rörelsefriheten ska upphöra helt. Vid prövningen ska det beaktas om den dömde har

medverkat i verkställighetsplaneringen och därefter följer verkställighetsplanen på ett godtagbart sätt (20 §). Om den dömd, efter det att inskränkningarna i rörelsefriheten har minskat eller upphört, inte följer verkställighetsplanen på ett godtagbart sätt får Kriminalvården besluta att inskränkningarna ska utökas eller återupptas (21 §).

För att kontrollera att den dömda personen inte är påverkad av narkotika, alkohol eller något annat berusningsmedel är han eller hon skyldig att lämna t.ex. blod- eller urinprov (22 §).

Om den dömd inte inställer sig för att medverka i verkställighetsplaneringen eller inte kommer till möten med koordinatören, ska Polismyndigheten lämna hjälp för att söka efter och hämta honom eller henne till den plats som Kriminalvården anvisat (23 §). Om den dömd bryter mot en föreskrift om inskränkningar i rörelsefriheten ska Polismyndigheten lämna hjälp för att verkställa föreskriften genom att tillfälligt omhänderta honom eller henne (24 §).

Av 32 kap. 4 § brottsbalken följer att om den dömd i väsentlig grad låter bli att göra vad som åligger honom eller henne enligt en dom på ungdomsövervakning, får rätten på talan av åklagare undanröja påföljden och bestämma en ny påföljd för brottet. I stället för att undanröja påföljden får rätten meddela den unge en varning, om det är en tillräcklig åtgärd. Om det bedöms vara en tillräcklig åtgärd får åklagaren, i stället för att väcka talan om undanröjande, besluta att en varning ska meddelas den unge. Företrädare för Kriminalvården ska ges tillfälle att närvara vid det personliga mötet med den unge när varningen meddelas (30 b § LUL). Om de föreskrivna åtgärderna enligt en verkställighetsplan inte kommer till stånd eller om åtgärderna kommit att i väsentlig grad avvika från vad som föreskrivits i verkställighetsplanen, ska rätten på talan av åklagare ha möjlighet att undanröja påföljden och bestämma en ny påföljd för brottet (32 kap. 4 § andra stycket brottsbalken). Om det kan antas att det finns förutsättningar för varning eller undanröjande ska Kriminalvården underrätta Åklagarmyndigheten om detta.

Sluten ungdomsvård

För ett brott som någon begått innan han eller hon fyllt 18 år får rätten enligt 30 kap. 5 § brottsbalken döma till fängelse endast om det finns synnerliga skäl. I de fall rätten finner att påföljden för den som begått ett brott innan han eller hon fyllt 18 år bör bestämmas till fängelse, ska den enligt 32 kap. 5 § brottsbalken i stället bestämma påföljden till sluten ungdomsvård under viss tid, lägst 14 dagar och högst fyra år. Detta gäller dock inte om det, med hänsyn till den tilltalades ålder vid lagföringen eller annan omständighet, finns särskilda skäl som talar emot det.

Bestämmelser om verkställighet finns i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård, förkortad LSU. Enligt 1 § ska sluten ungdomsvård verkställas vid sådana särskilda ungdomshem som avses i 12 § LVU. Statens institutionsstyrelse (Sis) ansvarar för verkställigheten (3 §).

I fråga om beräkning av den tid som verkställigheten ska pågå och avbrott i verkställigheten ska 17–19 §§ och 20 § i strafftidslagen och 12a kap. 1 § i fängeselagen tillämpas.

Den dömda ska ges nödvändig vård och behandling samt tillfälle till utbildning, aktiviteter, förströelse, fysisk träning och vistelse utomhus (12 §). Den dömda får hindras att lämna det särskilda ungdomshemmet och även i övrigt underkastas den begränsning av rörelsefriheten som är nödvändig för att verkställigheten ska kunna genomföras (13 §).

Vidare föreskrivs det att verkställigheten alltid ska inledas på en läsbar enhet, men den dömda ska så snart förhållandena medger det ges möjlighet till vistelse under öppnare former. Frågan om den dömda kan ges möjlighet till vistelse under öppnare former ska prövas fortlöpande, dock minst en gång varannan månad och i samråd med socialnämnden (14 och 22 §§).

Av 16 § framgår att den dömda har rätt att använda elektroniska kommunikationstjänster och ta emot besök i den utsträckning det är lämpligt. Denna rätt får dock vägras eller begränsas om det behövs med hänsyn till ordningen eller säkerheten vid det särskilda ungdomshemmet eller om det kan motverka den dömdes anpassning i samhället eller annars vara till skada för den dömda eller någon annan.

Den dömda ska tillåtas att vistas utanför det särskilda ungdomshemmet, t.ex. på permission, i den utsträckning som kravet på samhällsskydd medger, om det bedöms lämpligt för att främja hans eller hennes anpassning i samhället eller det finns andra särskilda skäl. Ett tillstånd att vistas utanför det särskilda ungdomshemmet ska förenas med de villkor som behövs. Vid vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet får elektroniska hjälpmedel användas för att kontrollera de villkor som ställts om var den dömda ska befinna sig (18 §). Under den senare delen av verkställigheten ska den dömda genom konkreta åtgärder förberedas för ett liv i frihet (18 a §). Behovet av konkreta åtgärder varierar utifrån strafftiden och de personliga och sociala förhållandena. En bedömning ska göras i varje enskilt fall av den dömdes behov av åtgärder under utslussningen. I normalfallet bör det dock innebära att någon form av kvalificerad insats görs utanför det särskilda ungdomshemmet under utslussningen. Förberedelserna kan avse olika områden, t.ex. utbildning, praktik, boende eller fritidsaktiviteter.

Av 22 § fjärde stycket LVU framgår att socialnämnden har rätt att i anslutning till frigivningen besluta om vissa tvångsåtgärder, s.k. mellantvång. Av 3 § andra stycket samma lag framgår att även LVU-vård kan komma i fråga.

Statens institutionsstyrelsens årsredovisning

I Sis årsredovisning för 2022 uppges att fyra områden har varit i särskilt fokus inom ramen för verksamhetsplaneringen (s. 12). Dessa områden var kompetensförsörjning, lokalförsörjning, säkerhet och trygghet samt att stärka den interna styrningen och kontrollen. Den samlade bedömningen av

myndighetens resultat är att de insatser som gjorts under året inom de prioriterade områdena har bidragit till att förbättra resultatet.

I årsredovisningen anges att de främsta resultaten inom kompetensförsörjningen har varit att implementera och genomföra den nya myndighetsgemensamma grundutbildningen, i syfte att höja kompetensen hos medarbetare, skapa bättre kvalitet, stabilitet och rättssäkerhet i verksamheten. En del av utbildningen riktar sig till behandlingsassistenter, behandlingspedagoger och behandlingssamordnare. Utbildningen är nio veckor lång och består av teoretiska utbildningspass som varvas med en handledd introduktion. Målsättningen med utbildningen är att bl.a. ge nya medarbetare en ökad trygghet och säkerhet i yrkesrollen och att säkerställa kvalitet i vård och behandlingsinsatser till barn, ungdomar och klienter som vårdas hos Sis (s. 75).

När det gäller ungdomsvården uppger Sis att myndigheten har utvecklat differentiering av vården och behandlingen för att bättre svara mot barns och ungdomars vårdbehov. Genom att arbeta med kompetensutveckling, organisering av gruppstorlek och personaltäthet uppger Sis att myndighetens tjänster har förändrats. Det har bl.a. skett ett omfattande förändrings- och implementeringsarbete vad gäller myndighetens mottagnings- och behovsbedömningstjänst (MBB), där Sis identifierar ungdomens individuella behov för att kunna matcha insatser och planera en effektiv vårdkedja (s. 23). Vidare har Sis särskilt förstärkt avdelningar (SFA) på fyra ungdomshem för ungdomar med omfattande psykiatrisk och neuropsykiatrisk problematik. Sis anger att utvärderingen av arbetet har visat på positiva resultat, bl.a. i ett markant sänkt antal avskiljningar på SFA inom ungdomsvården (s. 24).

Myndigheten bedriver även en skolverksamhet, Sis skola. Inom skolverksamheten ska utbildningen följa en central timplan med erbjudande om 23 timmars undervisning i veckan motsvarande grundskola, gymnasieskola, grundsärskola och gymnasiesärskola. Sis erbjuder undervisning i samtliga 16 obligatoriska grundskoleämnen, de nio gymnasiegemensamma ämnena samt modersmål för de elever där det är aktuellt. Utöver detta erbjuds ytterligare lokala kurser. Under 2021 genomförde Skolinspektionen en granskning av Skola inom statlig tvångsvård, som ger riktning för Sis utveckling av skola och utbildning i sin verksamhet (s. 28).

När det gäller lokalförsörjningen anger Sis att det tagits flera steg för att ställa om dagens lokaler till nya, moderna och ändamålsenliga boenderum och skolor som svarar mot vårdens behov. Sis uppger att det i slutet på 2024 kommer att finnas nya boenderum och skolor som kan förbättra såväl plats-situationen som kvaliteten i vården (s. 12).

Pågående arbete

Översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga

I november 2021 beslutade regeringen att ge en särskild utredare i uppdrag att se över reglerna om frihetsberövande påföljder för lagöverträdare under 18 år och föreslå lämpliga förändringar (dir. 2021:99).

Av kommittédirektivet framgår att det i utredarens uppdrag bl.a. ingår att föreslå lagändringar som möjliggör tillräckligt ingripande påföljder vid mycket allvarlig brottslighet, innefattar adekvata återfallsförebyggande åtgärder och uppfyller behovet av en trygg och säker miljö (s. 10). Inom ramen för uppdraget ska utredaren överväga olika alternativ för hur ovanstående behov lämpligast kan tillgodoses. Det kan handla om att göra förändringar i påföljden slutna ungdomsvård. Det kan också handla om att skapa en ny frihetsberövande påföljd för lagöverträdare i åldern 15–17 år, eller göra anpassningar av fängelsepåföljden som är lämpliga för den åldersgruppen, samtidigt som påföljden slutna ungdomsvård utmönstras eller ges ett förändrat tillämpningsområde. Vidare anges att om utredaren anser att slutna ungdomsvård ska behållas som påföljd med bibehållet tillämpningsområde ska förslagen innebära att den föreskrivna maximitiden höjs.

Möjligheten att den dömda vid en viss ålder får övergå till att avtjäna påföljden vid en kriminalvårdsanstalt och Kriminalvården ansvara för verkställigheten bör också särskilt belysas. Oavsett förslagets utformning i övrigt måste det enligt regeringen efter frigivningen, som en del av påföljden, finnas åtgärder som syftar till att begränsa risken för återfall och bidrar till återanpassning i samhället (s. 11). En möjlig förändring när det gäller återfallsförebyggande åtgärder skulle kunna vara en reform i enlighet med bestämmelserna om villkorlig frigivning. Även behovet av att närmare reglera vad som bör ingå i de verkställighetsplaner som tas fram för unga som dömts till en frihetsberövande påföljd, t.ex. i fråga om skolgång eller missbruksbehandling, bör övervägas.

Andra frågor som regeringen anser kräver särskild uppmärksamhet är vilka åtgärder som bör kunna vidtas vid misskötsamhet efter frigivningen, bl.a. med hänsyn till den frigivnes ålder vid den aktuella tidpunkten, liksom om det bör ställas krav på att den unge dömda avtjänat en viss del av strafftiden för att det ska ges tillstånd att vistas utanför den plats där frihetsberövandet verkställs.

Utredaren ska också se över vilken myndighet som är bäst lämpad att ansvara för verkställigheten av frihetsberövade påföljder för omyndiga (s. 13 f.). I det sammanhanget anser regeringen att flera olika hänsyn måste tas. Det handlar bl.a. om förmågan att tillgodose kraven på en trygg och säker miljö där risken för skadeverkningar och avvikningar så långt möjligt begränsas, att bedriva en kunskapsbaserad vård och behandling anpassad för unga, att möta behovet av adekvata kontroll- och stödåtgärder under och efter frihetsberövandet samt att se till att ålderskillnaderna mellan de intagna inte blir för stor.

Översynen ska genomföras av ett ungdoms- och barnrättsperspektiv och förslagen ska säkerställa att barnets rättigheter tillgodoses i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

Uppdraget ska redovisas senast den 3 augusti 2023.

Tidöavtalet

I det s.k. Tidöavtalet anger samarbetspartierna Sverigedemokraterna, Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna att de är överens om att ta ansvar för Sverige i ett gemensamt samarbete under mandatperioden 2022–2026. Inom ramen för avtalet finns ett antal samarbetsprojekt med syftet att ta fram en reformagenda med konkreta politiska förslag, bl.a. inom området kriminalitet. Under rubriken Krafttag mot ungdomsbrottsligheten anförs följande om det organisatoriska ansvaret för sluten ungdomsvård och om frihetsberövandets längd (s. 21):

Att bekämpa brott utgör i första hand statens och inte kommunernas ansvar. Staten bör därför ta ett större ansvar för unga som begår allvarliga brott. Ansvaret för de tyngst kriminella unga personerna ska därför flyttas från kommunerna till Kriminalvården. Det gäller exempelvis vissa grovt kriminella unga personer som är föremål för frivårdspåföljder eller ingripanden enligt sociallagstiftningen. Vidare ska särskilda ungdomsfängelser inrättas som Kriminalvården ska vara huvudman för. Ungdomsfängelser ska ersätta de särskilda ungdomshem som SiS ansvarar för idag och där domar på sluten ungdomsvård normalt verkställs. Den maximala tiden för sluten ungdomsvård ska vidare förlängas, och den som fyller 18 år under verkställighet av straff i ett ungdomsfängelse ska överflyttas till en vanlig anstalt. Det ska göras en bred översyn av dagens lagstiftning gällande frihetsberövande av unga, inklusive förutsättningarna för häktning, bland annat för att polisen i fler fall kan hålla kvar en ung brottsmisstänkt i väntan på socialtjänst eller vårdnadshavare.

Tidigare riksdagsbehandling

Ungdomsövervakning

I samband med beredningen av proposition 2019/20:118 Ungdomsövervakning föreslog utskottet med anledning av motionsyrkanden att riksdagen skulle göra två tillkännagivanden till regeringen om möjligheten att öka omfattningen av en helghemarrest och om att misskötsamhet i högre grad bör leda till att en ungdomsövervakning undanröjs (bet. 2019/20:JuU34). Utskottet anförde följande om omfattningen av helghemarrest (s. 16):

Ungdomsövervakning som påföljd har goda förutsättningar att vara ett bra komplement till befintliga påföljder för unga lagöverträdare. Utskottet anser dock att den föreslagna begränsningen att en helghemarrest endast ska få omfatta kvällar och nätter mot lördag, söndag och måndag inte täcker det behov av övervakning och kontroll som i många fall kan finnas. För en ung person som börjat leva utanför ramarna har veckodagarna sällan någon större betydelse. Om han eller hon har gjort sig skyldig till brott och allmänt befinner sig på glid kan det inledningsvis finnas behov av hemarrest alla kvällar i veckan för att komma bort från ett destruktivt

leverne. I takt med att nya rutiner skapas kan hemarresten sedan gradvis trappas ned. Helghemarresten bör därvid alltid anpassas för att bryta det destruktiva mönstret i det enskilda fallet, samtidigt som den totala omfattningen av hemarresten är proportionerlig i förhållande till de brott som den unge personen dömts för.

Det behövs också i övriga fall finnas utrymme för en större flexibilitet när det gäller vilka kvällar och nätter hemarresten ska få omfatta. Det kan t.ex. finnas behov av att meddela mer flexibla förbud som hemarrest på helgdagar och högtider såsom valborgsmässoafton och kvällar och nätter kring midsommar eller andra tidpunkter då risken för bruk av droger och alkohol samt återfall i brott torde vara som störst.

När det gäller misskötsamhet och undanröjande anförde utskottet följande (s. 19 f.):

Institutet ungdomsövervakning bygger på en relativ frihet under ansvar. Syftet med påföljden är att skapa förutsättningar för den enskilde att aktivt ta steg tillbaka till laglydighet samtidigt som samhället utövar kontroll över riskerna med den relativa friheten. Det kan dock enligt utskottet ifrågasättas om de reaktioner som föreskrivs vid misskötsamhet är tillräckligt kraftfulla. Om den unge bryter mot vad som föreskrivs i verkställighetsplanen för ungdomsövervakningen bör det rimligen resultera i en tydlig reaktion från samhällets sida. Enligt utskottet bör t.ex. bristande efterlevnad av inskränkningar i rörelsefriheten i princip alltid resultera i en anmälan till åklagaren och ett övervägande av om påföljden ska undanröjas och i stället ersättas med ett omhändertagande enligt LVU eller slutna ungdomsvård. Ringa fall av överträdelse av verkställighetsplanen bör visserligen inte föranleda ett undanröjande, men för trovärdigheten av påföljden är det viktigt att ribban för undanröjande inte läggs för högt. Utskottet befarar därvid att kravet på att den dömda i väsentlig grad underlåtit vad som åligger honom eller henne för att en ungdomsövervakning ska undanröjas är alltför högt ställt. Återkommande misskötsamhet, även av mindre allvarligt slag, bör t.ex. alltid resultera i att påföljden undanröjs och ersätts med en mer ingripande påföljd.

Vid samma tillfälle avstyrkte utskottet ett motionsyrkande om att ungdomsövervakning endast bör kunna dömas ut för dem som är omyndiga. Utskottet anförde att kravet på särskilda skäl för att en person som vid lagföringstillfället fyllt 18 år men inte 21 år ska kunna dömas till ungdomsövervakning motsvarar den ordning som gäller för ungdomstjänst. Utskottet ansåg att bedömningen av om en undantagssituation är motiverad skulle göras på samma sätt och utifrån samma grunder som vid den påföljden (s. 14 f.). Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2019/20:333).

Våren 2021 riktade riksdagen ett nytt tillkännagivande till regeringen om möjligheten att öka omfattningen av en helghemarrest och att misskötsamhet i högre grad bör leda till att en ungdomsövervakning undanröjs (bet. 2020/21:JuU28, rskr. 2020/21:396). I skrivelse 2022/23:75 anger regeringen att de under våren 2023 avser tillsätta en utredning som bl.a. ska omfatta de frågor som tillkännagivandena avser. Tillkännagivandena är inte slutbehandlade (skr. 2022/23:75 s. 67 och 99).

I betänkande 2021/22:JuU27 vidhöll utskottet samma uppfattning som ovan och föreslog ett tillkännagivande till regeringen om att de senast 2022 skulle tillgodose de tidigare tillkännagivandena om helghemarrest samt

misskötsamhet och undanröjande (s. 59). Vidare avstyrkte utskottet ett motionsyrkande om att ungdomsövervakning endast bör kunna dömas ut för de som är under 18. Ledamöterna från Socialdemokraterna, Centerpartiet, Vänsterpartiet och Miljöpartiet reserverade sig mot förslaget om skärpning av påföljden ungdomsövervakning och ansåg att det inte fanns skäl att på nytt rikta ett tillkännagivande till regeringen i samma fråga. Riksdagen biföll reservationen (rskr. 2021/22:273).

Organisatoriskt ansvar för slutna ungdomsvård

Utskottet föreslog i april 2021 ett tillkännagivande till regeringen med stöd av sin initiativrätt i 9 kap. 16 § riksdagsordningen (bet. 2020/21:JuU39). Utskottet ansåg att utredningen om en översyn av regleringen om slutna ungdomsvård som regeringen hade aviserat skulle få i uppdrag att utreda frågan om att flytta över ansvaret för den slutna ungdomsvården till Kriminalvården. Utgångspunkten skulle enligt utskottet vara att en sådan överflyttning ska genomföras. Utredningens direktiv skulle även enligt tillkännagivandet utformas så att det klart framgår att den maximala vårdtiden för slutna ungdomsvård ska höjas. Utskottet anförde följande (s. 9):

Gångbrottsligheten har etablerat sig som ett av de allvarligaste samhällsproblemen i Sverige. Unga människor rekryteras in i kriminalitet, vilket är särskilt allvarligt i ett framtidsperspektiv men också eftersom samhället har ett särskilt ansvar för att säkerställa barns och ungas rätt till en trygg uppväxt och en god start i livet. Samtidigt har unga vuxna över 18 år samma rättigheter och skyldigheter som andra myndiga medborgare i Sverige och måste ta ansvar för sina handlingar. När unga begår brott måste samhällets reaktion vara snabb och effektiv om den unge ska ha en chans till rehabilitering.

Den påföljd som främst är aktuell för unga som döms för mycket grov brottslighet är slutna ungdomsvård under en maximal tid om fyra år. Flera av dem som döms är i övre tonåren och fyller 18 år innan påföljden är verkställd. Utskottet anser att den slutna ungdomsvården måste utformas med hänsyn till detta och att vårdtiderna måste motsvara brottslighetens allvar.

De som döms till slutna ungdomsvård har ofta en kriminell livsstil. Utskottet menar därför att Kriminalvården kan ha en större kompetens inom området än Sis, även om det rör sig om ungdomar. Enligt utskottet visar också bl.a. antalet rymningar från slutna ungdomsvård under 2020 att säkerheten inom Sis är eftersatt i jämförelse med Kriminalvården. Den förstärkning av säkerhetsarbetet och underrättelsearbetet – t.ex. när det gäller kopplingar till gängkriminalitet – som Sis inlett är ett steg i rätt riktning men enligt utskottet inte tillräckligt. Utskottet vidhåller därför uppfattningen att en särskild enhet inom Kriminalvården bör ta över det övergripande ansvaret för unga som begått grova brott. Detta har riksdagen också vid två tidigare tillfällen tillkännagett för regeringen.

Mot denna bakgrund anser utskottet, i likhet med socialutskottet, att den utredning som regeringen aviserat om en översyn av regleringen om slutna ungdomsvård ska få i uppdrag att utreda frågan om att flytta över ansvaret för den slutna ungdomsvården till Kriminalvården. Utgångspunkten ska enligt utskottet vara att en sådan flytt ska ske. Utredningens direktiv ska vidare utformas så att det klart framgår att den maximala vårdtiden för slutna ungdomsvård ska höjas. Sammanfattningsvis föreslår

utskottet därför, med stöd av sin initiativrätt enligt 9 kap. 16 § RO, att riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför och tillkännager detta för regeringen.

Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2020/21:255). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat (skr. 2022/23:75 s. 77).

Även i betänkande 2021/22:JuU27 Unga lagöverträdare behandlades frågan om ansvaret för verkställigheten av påföljden slutna ungdomsvård. Utskottet vidhöll sin tidigare uppfattning och föreslog att riksdagen på nytt skulle rikta ett tillkännagivande till regeringen om att föra över ansvaret för den slutna ungdomsvården till Kriminalvården. Utskottet anförde att det välkomnade att det tillsatts en utredning som bl.a. ska se över vilken myndighet som är bäst lämpad för att ansvara för verkställigheten av de frihetsberövande påföljderna för lagöverträdare under 18 år (dir. 2021:99). Utskottet ansåg dock att arbetet med att flytta det organisatoriska ansvaret från Sis till Kriminalvården inte kunde avvaktas och att arbetet med flytten måste påbörjas snarast.

Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2021/22:273). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat (skr. 2022/23:75 s. 131).

Sluten ungdomsvård

Våren 2021 avstyrkte utskottet motionsyrkanden om frihetsberövandets längd med hänvisning till att frågan redan var uppmärksammat (bet. 2020/21:JuU28 s. 61). Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2020/21:396).

Även i förra årets betänkande om unga lagöverträdare (bet. 2021/22:JuU27 s. 46 f.) behandlades frågan om frihetsberövandets längd. Mot bakgrund av att regeringen tillsatt en utredning som ska se över regleringen om frihetsberövande påföljder för lagöverträdare under 18 år, i vilken det ingår att bl.a. se över maximitiden för slutna ungdomsvård, fanns det enligt utskottet ingen anledning för riksdagen att ta ytterligare initiativ i frågan. Utskottet avstyrkte därmed två motionsyrkanden om maximilängden för slutna ungdomsvård. Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2021/22:273).

Utbildning som del av påföljd

Utskottet har tidigare behandlat motionsyrkanden om nya påföljder för unga, bl.a. i betänkande 2020/21:JuU28 Unga lagöverträdare. Vid det tillfället var utskottet inte berett att ställa sig bakom ett motionsyrkande om att inkludera utbildning i straff för ungdomar och avstyrkte därmed motionsyrkandet (bet. 2020/21:JuU28, s. 62). Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2020/21:396).

Utskottets ställningstagande

Riksdagen har vid två tillfällen riktat tillkännagivanden till regeringen om möjligheter att öka omfattningen av en helghemarrest och att misskötsamhet i

högre grad bör leda till att en ungdomsövervakning undanröjs. Mot denna bakgrund, och att regeringen har aviserat att den ska tillsätta en utredning som bl.a. ska omfatta de frågor som tillkännagivandena avser, anser utskottet att det inte finns skäl att ta något initiativ med anledning av motion 2022/23:951 (SD) yrkandena 2 och 3. Motionsyrkandena avstyrks.

Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning i frågan om tillämpningsområdet för ungdomsövervakning. Motion 2022/23:951 (SD) yrkande 4 avstyrks därför.

Som framgår ovan beslutade regeringen under hösten 2021 att ge en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för lagöverträdare under 18 år och föreslå lämpliga förändringar (dir. 2021:99). I uppdraget ingår att särskilt överväga vilken myndighet som är bäst lämpad att ansvara för verkställigheten av den eller de frihetsberövande påföljder som föreslås användas. Om utredaren anser att slutna ungdomsvård ska behållas som påföljd med bibehållet tillämpningsområde ska utredaren lämna förslag som innebär att den föreskrivna maximitiden för den påföljden höjs. Uppdraget ska redovisas senast den 3 augusti 2023. I Tidöavtalet aviseras dessutom att ansvaret för de tyngst kriminella unga personerna som är föremål för frivårdspåföljder ska flyttas till Kriminalvården och att den maximala tiden för slutna ungdomsvård ska förlängas. Mot denna bakgrund finns det enligt utskottet ingen anledning för riksdagen att nu ta några ytterligare initiativ när det gäller frågor om ansvaret för verkställighet av påföljden slutna ungdomsvård och maximal längden för slutna ungdomsvård. Utskottet avstyrker därför motion 2022/23:863 (C) yrkande 29 och motion 2022/23:2139 (S) yrkande 46.

Slutligen vidhåller utskottet sin tidigare inställning och är således inte berett att ställa sig bakom yrkandet om att inkludera utbildning i straff för ungdomar. Motion 2022/23:581 (M) avstyrks.

Reservationer

1. Ansvarsfördelning för brottsförebyggande åtgärder, punkt 1 (C)

av Ulrika Liljeberg (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:863 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 11.

Ställningstagande

Kommunerna har en avgörande roll i det brottsförebyggande arbetet. Därför anser jag att en utredning ska tillsättas som ser över kommunernas ansvar i det brottsförebyggande arbetet och föreslår hur detta ansvar ska tydliggöras. I dag ansvarar kommunerna, t.ex. den kommunala socialtjänsten, för vissa uppgifter som kan behöva överföras till staten. Till exempel behöver ansvarsfördelning och insatser ses över när det gäller unga som på grund av sitt beteende återkommande omhändertas enligt LVU och unga som uppvisar ett grovt kriminellt beteende men ännu inte är straffmyndiga. Dessa unga personer kan behöva bemötas med rehabiliteringsåtgärder som används för kriminella i stället för med traditionella insatser från socialtjänsten. En ny enhet för unga som begår allvarliga brott skulle därmed kunna inrättas hos Kriminalvården. En genomlysning behöver göras av vilka insatser som är verkningsfulla och vem som ska bära huvudmannskapet för de olika insatserna.

2. Nationell hjälplinje, punkt 2 (C)

av Ulrika Liljeberg (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2022/23:883 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 32 och
2022/23:1673 av Annie Löf m.fl. (C) yrkande 77.

Ställningstagande

Jag anser att det bör inrättas en särskild nationell hjälplinje för unga som lider av våldsproblematik. Det finns många unga som själva lider av sina våldsamma och problematiska beteenden. Ofta vill dessa personer sluta med sitt våldsamma beteende, men vet inte hur de ska ta sig ur negativa tankar och beteendemönster och behöver därmed hjälp. Regeringen bör därför vidta åtgärder för att tillgodose det anförda.

3. Sociala insatsgrupper, punkt 3 (V)

av Gudrun Nordborg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:1217 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 7.

Ställningstagande

Det brottsförebyggande arbetet bör, utöver generella välfärdssatsningar, också bestå i samordnade insatser mellan aktörer på både nationell, regional och lokal nivå samt även engagera och inkludera civilsamhällsaktörer, skolan och fritidsverksamheter, trossamfund och, i lämpliga fall, delar av näringslivet. Arbetet behöver vara långsiktigt och strukturerat. Det är även viktigt att fritidsledare, lärare, personal inom socialtjänsten och polisen har kunskap om gängkriminalitet och våldsbejakande extremism för att tidigt kunna upptäcka och fånga upp barn och ungdomar som ligger i riskzonen för att dras in i sådana grupperingar.

Brottsförebyggande rådet publicerade i april 2022 en vägledning till de samhällsaktörer – polisen, skolan, hälso- och sjukvård och verksamheter inom fritid m.fl. – som arbetar eller ska arbeta med målgruppen för sociala insatsgrupper. Det är välkommet att denna vägledning har tagits fram. Jag anser dock att regeringen behöver ta ett övergripande ansvar för att arbetet med sociala insatsgrupper (SIG) ska spridas till samtliga utsatta områden i hela landet.

Regeringen bör därmed ta initiativ till att inrätta lokala sociala insatsgrupper i samtliga utsatta områden i syfte att minska förekomsten av skjutningar, dödligt våld och gängkriminalitet samt öka tryggheten.

4. Åtgärdsplan för pojkar och män, punkt 4 (V)

av Gudrun Nordborg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:1217 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 24.

Ställningstagande

Män är överrepresenterade bland såväl våldsbejakande som gängkriminella grupperingar. Det är framför allt unga män som dras till gängkriminalitet och extrema värderingar och som radikaliseras. Problematiken med våldsamt beteende, extremism och radikalisering behöver förstås och angripas utifrån de existerande stereotypa och destruktiva könsroller som finns och som framhålls, förstärks och reproduceras av de våldsbejakande grupperna. Olika våldsbejakande miljöer kan ha behov av olika former av förebyggande åtgärder och måste vara anpassade till lokala förhållanden.

Jag vill se fler initiativ som jobbar med målgruppen pojkar och unga män i våldsförebyggande syfte. Skolan spelar en central roll då den når många unga män och pojkar, främst under mellan- och högstadietiden. Ytterligare satsningar på att sprida det arbete med målgruppen som redan bedrivs, t.ex. Toleransprojektet, kan vara ett sådant initiativ.

Regeringen bör ge en lämplig aktör i uppdrag att ta fram en åtgärdsplan för att arbeta med pojkar och unga män i syfte att förebygga gängkriminalitet, våldsbejakande extremism och destruktiva mansnormer.

5. Samordnade insatser, punkt 5 (S)

av Ardalan Shekarabi (S), Petter Löberg (S), Anna Wallentheim (S),
Sanna Backeskog (S) och Lars Isacson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:2128 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 20.

Ställningstagande

Ingen ungdom som är i farozonen för att hamna i kriminalitet ska hamna mellan stolarna eller gå under radarn. För att stoppa nyrekryteringen till gängen och bryta en negativ social utveckling behövs fler tidiga och samordnade insatser mellan skola, socialtjänst och polis. För att detta ska kunna ske måste sekretesshinder för att information om unga ska kunna delas mellan polis, socialtjänst, skola och andra relevanta aktörer undanröjas. Regeringen tillsatte våren 2022 en utredning om en översyn av sekretesslagstiftningen i syfte att underlätta samordningen av insatser där socialtjänst, skola och polis behöver samarbeta. Vi anser att detta är en mycket angelägen fråga och att regeringen därför skyndsamt ska ta arbetet vidare och återkomma till riksdagen med ett lagförslag som tillgodoser det anförda.

6. Straffrabatten för unga myndiga, punkt 6 (C)

av Ulrika Liljeberg (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:863 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 3.

Ställningstagande

Jag anser att straffrabatten för individer över 18 år bör avskaffas helt. Avskaffandet av straffreduktionen för 18–20-åringar som begår brott för vilka minimistraffet är minst ett års fängelse var bra men inte tillräcklig.

Riksdagen har tidigare tillkännagett för regeringen att den ska återkomma med ett lagförslag som innebär att straffrabatten för unga myndiga lagöverträdare slopas för samtliga brott. För att säkerställa att regeringen skyndsamt återkommer till riksdagen med ett sådant förslag finns det enligt min mening anledning för riksdagen att göra ytterligare ett tillkännagivande i frågan.

7. Ungdomsövervakning, punkt 8 (SD)

av Katja Nyberg (SD), Pontus Andersson (SD) och Mats Arkhem (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:951 av Richard Jomshof m.fl. (SD) yrkandena 2–4.

Ställningstagande

Vi anser att olika rörelseinskränkande föreskrifter ska kunna kombineras med helghemarrest. Enligt vår mening täcker dagens lagstiftning inte det behov av övervakning och kontroll som i många fall kan finnas. I vissa fall kan det finnas ett behov av att exempelvis under vissa helgdagar, där riskmiljöer förekommer, meddela föreskrifter i övrigt. En utredning om den maximala omfattningen av hur rörelseinskränkande föreskrifter ska kunna kombineras med helghemarrest bör tillsättas och skyndsamt genomföras i syfte att revidera lagstiftningen i denna del.

Vi anser dessutom att det finns skäl att ifrågasätta om de reaktioner som föreskrivs vid misskötsamhet är tillräckligt kraftfulla. Enligt vår mening bör återkommande misskötsamhet, även av ringa art, kunna motivera ett undanröjande av påföljden ungdomsövervakning, om inga godtagbara anledningar till överträdelserna finns, och ersättas med en mer ingripande påföljd. Ringa fall av överträdelser av verkställighetsplanen bör visserligen inte leda till ett undanröjande, men rekvisitet väsentlig bör anses vara för högt ställt.

Vidare anser vi att ungdomsövervakning och andra särskilda påföljder för unga aldrig ska kunna dömas ut för myndiga personer, dvs. inte ens om det finns särskilda skäl. De personer som är myndiga bör anses vara det även när påföljd för brott bestäms. Frågan om ungdomsreduktionen är dels ämne för tidigare tillkännagivanden och dels ämne för Tidöavtalet. I likhet med dessa bör även huvudregeln om myndiga lagöverträdare tillämpas i denna fråga.

8. Organisatoriskt ansvar för slutna ungdomsvård, punkt 9 (C)

av Ulrika Liljeberg (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:863 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 29.

Ställningstagande

Jag anser att det finns skäl att se över i vilken mån det är lämpligt att flytta över huvudmannaskapet för den slutna ungdomsvården till Kriminalvården,

givet myndighetens erfarenhet och särskilt anpassade behandlingsprogram för individer med relativt grova kriminella beteenden. En sådan överflyttning måste dock göras varsamt. Dessutom ska barn aldrig verkställa sin påföljd tillsammans med vuxna.

Riksdagen har tidigare riktat tillkännagivanden till regeringen i frågan om att flytta det organisatoriska ansvaret för den slutna ungdomsvården från Sis till Kriminalvården. För att säkerställa att regeringen snarast återkommer till riksdagen med ett lagförslag som tillgodoser detta bör ett nytt tillkännagivande göras.

9. Maximitid för slutna ungdomsvård, punkt 10 (S)

av Ardalan Shekarabi (S), Petter Löberg (S), Anna Wallentheim (S), Sanna Backeskog (S) och Lars Isacson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:2139 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S) yrkande 46.

Ställningstagande

Den som är under 18 år och begår brott kan dömas till slutna ungdomsvård och avtjäna sitt straff inom Statens institutionsstyrelse. Slutna ungdomsvård får bestämmas till högst fyra år. Vi anser att det är för kort tid för de allvarligaste brotten och för att hinna åstadkomma en förändring med de ungdomar som begår grova brott. Dagens maximala vårdtid om fyra år är därmed otillräcklig både ur ett proportionalitetsperspektiv och ur ett behandlingsperspektiv. Det är därför positivt att en utredning nu tillsatts med inriktningen att maximitiden ska höjas. Det är dock viktigt att detta arbete också leder fram till ett resultat med denna inriktning. För att säkerställa att så också sker samt att regeringen tar fram ett förslag i enlighet med det anförda bör riksdagen göra ett nytt tillkännagivande.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2022/23

2022/23:581 av Helena Storckenfeldt (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att inkludera utbildning i ungdomsstraff och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:863 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återkomma med förslag på hur straffreduktionen avseende individer över 18 år kan tas bort generellt och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över kommunernas och statens brottsförebyggande insatser och uppgifter och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att låta Kriminalvården ansvara för den slutna ungdomsvården och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:883 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C):

32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta en nationell hjälplinje för unga personer som lider av våldsproblematik, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2022/23:951 av Richard Jomshof m.fl. (SD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kunna kombinera olika inskränkningar i rörelsefriheten vid ungdomsövervakning och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om åtgärder på grund av misskötsamhet vid ungdomsövervakning och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om begränsande av ungdomsövervakning till endast omyndiga och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1217 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V):

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till att inrätta lokala sociala insatsgrupper i syfte att minska förekomsten av skjutningar, dödligt våld och

gängkriminalitet samt öka tryggheten och tillkännager detta för regeringen.

24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge lämplig aktör i uppdrag att ta fram en åtgärdsplan för att arbeta med pojkar och unga män i syfte att förebygga gängkriminalitet, våldsbejakande extremism och destruktiva mansnormer, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2022/23:1673 av Annie Lööf m.fl. (C):

77. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta en nationell hjälplinje för unga personer som lider av våldsproblematik, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2022/23:2119 av Boriana Åberg (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en sänkning av straffmyndighetsåldern och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2128 av Åsa Westlund m.fl. (S):

20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av samordnade insatser mellan skola, socialtjänst och polis för att stoppa nyrekryteringen till gängen och bryta negativ social utveckling och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2139 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S):

46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förlängd tid för slutna ungdomsvård och tillkännager detta för regeringen.